

Maestr.) o per a l'arada (Tort.), 'bastó per entrebancar les cames d'un animal' (Emp.). Variant molt secundària és *taliu*, -a, adj. beneit' (que em comunica, 1985, Alsina Bofill, nat a Palafrugell), deguda a encreuament de *talòs* amb *feliu* 'ximplet' (III, 937a27).

Pel Nord l'àrea del mot s'estén quasi per tots els àmbits del Llenguadoc. I allà també té tals accs. materials «morceau de bois, attaché à une clef», «billot, pièce de bois qu'on attache au cou d'un animal en guise d'entrave» segons Vayssier, *Dict. de l'Aveyron* (p. 619a) que el dóna en la forma *talòs* i *tolouòs* (conforme amb la fonètica de la part central del dept., en la qual $\rho > \gamma$ i $-a- > \phi$, que solem també representar per *à*); de més a més *tolouòs curdié* a Sant Africa «espèce de moufle sans poulies qui sert au jeu du câble d'un char pour bien lier une charretée de foin ou de paille»; *talòs* i *calòs* «bâton court et épais», *TdF*; gc. *talòs* «souche, chicot, morceau de bois; tricot, gros bâton», Palay, i el fem. «*talòsso*: gros *talos*» el localitza en el Gers i Bigorra (p. 552b); Saint Gaudens «*taròs*: morceau de bois; au pl., ramassis, bûchettes, ramille» (Dupleich), amb *r* per contaminació de *tros*.

Però l'acc. personal, allà està representada encara més extensament: ja Vayssier ens diu que a Nant (Cevennes, extrem SE. del dept.) el femení *tolouosso* no sols és «vieux sabot» (un esclap al capdavant quasi no és més que un bloc de fusta) sinó també «têtu, rétif» i sense localitzar *talòs* «lourdaud, maladroit». Això és l'únic que figura en els glossaris de les altres comarques llenguadocianes, des del Gard fins a l'O. de l'Erau: «*talòs*: lourdaud, maladroit», Sauvages; a Pezenàs (centre de l'Erau) «*talòs*: sot, imbécile, maladroit» (Mázuc), «*talòs*, -òssa, brutal» a Clarmont-l'Hérault (Pastre); pels Pirineus gascons hi ha una variant amb *-r*. (ja tornarem a la *r*), del mateix significat: «*taròs*, -osse, imbécille ---» (Cordier, *Ét. sur le Dial. du Lavedan*). Cf. *estaluc* de què parlo en nota a TALÚS.

Ja tenim base suficient per parlar de l'etimologia. De la qual ja vaig anticipar alguna cosa a l'article CALUIX, on vaig estudiar a fons l'etimologia i història d'aquest parònim, després de documentar-lo amplemment: cal veure-ho allà. *Caluix* té el sentit de 'tronxo', 'tronquet', no gaire diferent del del present *talòs*, i amb més extensió geogràfica (Princ., Illes i fins val.), i forma fonètica no massa allunyada, però la seva continuació en llengua d'oc, té terminació *-òs*, com *talòs*, i significats encara més coincidents amb el d'aquest, veg. l'article, II, 442-443.

El que trobem en les terres d'Oc és *calòs*: des del Carcí al Roergue, Erau, Gard i fins a la costa provençal i els Alps, amb lleus variants estenen-se fins a la Gironda i el Morvan: accs. «trognon de chou», «cocur d'un fruit», «branche dépouillée», «chicot d'arbuste», «tige», en alguns llocs 'tany de bruc', 'mànc d'escombra', 'tige du maïs' i àdhuc «souche». També aquest té el sentit de «sot, personne stupide» (II, 442b27); i viceversa, a casa nostra, també tenim d'una banda *caluix* 'curt d'enteniment' en el B Emp. (443a51) i per

altra part *taluix* 'tronxo', com a mot dial. ja en el Belv. (443a42-45 d'on Lab., Bulbena, Vogel «stengel, strunk»), que no hi ha cap raó concreta per posar en dubte.

Tanta coincidència difícilment podria ser casual; i ens dóna una pista seriosa cap a l'etimologia. Majorment no havent-hi hagut altre intent etimològic que una arbitrariedad enterament infundada que suggereix *AlcM.*¹ El cas és que CALUIX i oc. *calòs* han quedat explicats etimològicament després d'aquell estudi (CAULIS ÖSSÈUS, i en part CAULIS OSSI 'tronxo dur com un os'). I *talòs*, amb la seva variant *taluix*, es pot comprendre com una alteració d'aquell *calòs/caluix*, per encreuament amb altres mots, de sentit igual o molt acostat, i de forma ben semblant. En primer lloc, puix que es tracta de petits objectes durs, de fusta, i en forma de tronquet, de tronxo o de bastonet és natural el contacte amb TANY (altre mot bàsic i antic), i amb el seu derivat *tanoca* que significa, ni més ni menys el mateix que l'home *talòs*, i també té variant *tanoc* (p. ex. tort. «*tanoc*: beneit», *BDC* III, 111); bona contraprova és que hi ha també *tanòs* com a variant de *calòs* en el sentit de «trognon» segons el dicc. llenguadocià de Sauvages.

No se'ns escapa que hi ha contacte visible per totes bandes: *taluix* 'tronxo' cat., i més en oc.: roerg. «*tànòc*: chicot, tronçon de branche coupée qui tient à l'arbre», *tânno* «hampe; pousse, talle de chou», *tânnoá*, *tànòt* «tige des plantes bulbeuses ---» (Vayssier); segons el *TdF* *talòs* i *calòs* alhora, tant en el sentit de «sot, personne stupide», com en el de «bâton court et épais».

Segurament no devia ser aquesta l'única contaminació de mots en *ta*- que contribuï a canviar *calòs* en *talòs*. El terme de guixaire *talotxa* o *-oixa*, que és també oc. i cat., però provinent del fr. *talauche/taulache* (V. nota 1 a TALABARD 1). El grup de mots *tarut/taruc/tarot/tarús* (veg. TAROT i TALÚS).

Hi ha gc. *taròs/talòs* com a nom d'una mena de cuc (que bé podria ser causant de la *-r* de la variant «*taròs*: imbécille» del Lavedà, que ja hem vist deguda sobretot a *tros*). Aquest mot, com moltes denominacions de cucs i bestioles semblants deu ser antic i possiblement pre-romà (almenys en la terminació), si bé també es podria relacionar amb el grup del llatí *teres, termes, -itis* (d'on segurament el gc. *ternits* i probt. el cat. *TARTANY*); el significat d'aquest no es presta gens a veure-hi un veritable lligam etimològic amb *talòs* en cap dels seus dos sentits bàsics, per més que Rohlf's (*Le Gc.*, § 419, p. 114) tiri un vague entretoc en aquest sentit. Del que no podem dubtar és que és un mot estès i ben arrelat en gascó, com ho mostra també el mapa 65 de l'*Atlas Ling. Gasc.* de Séguy.

D'altra banda, però, és evident que hi ha hagut a Gascunya encreuament entre aquest mot i el nostre: car si allí *taròs* apareix també amb l'aplicació al defecte humà, també hi ha *talòs* amb *-l-* com a variant del nom del cuc, i fins és la forma més documentada literàriament: Lespy-R. porta *talòs* «lombric, ver de